

Шеленкова Н.Л.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

м. Умань, Черкаська область, Україна

СУТНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вимоги сучасного суспільства, спрямовані на духовне оздоровлення та особистісне зростання молодого покоління, формування у нього системного мислення, професійної культури, творчої активності, самостійності та високої відповідальності за результати праці, виховання потреби у постійному оновленні отриманих знань вступають у суперечність з реальним станом справ у вищій професійній освіті, у тому числі й педагогічній.

Незважаючи на багатогранність і багатоаспектність підходів до вивчення готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців, саме явище – психологічна готовність студентів до професійної діяльності як складне, комплексне психічне утворення, сплав компонентів, між якими є функціональні залежності у сучасній науці розглянуто далеко не повно.

Готовність розглядається як первинна, фундаментальна вихідна умова успішного виконання діяльності будь-якої складності. За своєю суттю готовність являє ступінь мобілізації внутрішніх ресурсів людини з метою найбільш ефективного вирішення конкретних завдань [2].

Слід підкреслити багатоаспектність поняття «готовність до професійної діяльності» та неоднозначність його тлумачення. Проблема психологічної готовності особистості до діяльності у психологічній науці і практиці розглядається з різних точок зору: логіко-гносеологічної, змістовної, генетичної, соціально-функціональної і структурно-психологічної. У зв'язку з цим психологічну готовність людини до діяльності слід розуміти як складне,

комплексне психічне утворення, як сплав функціональних, операційних та особистісних компонентів. Вона має динамічну структуру, між компонентами якої є функціональні залежності [1].

З поглибленням вивчення психологічної готовності у психології сформувалося три підходи до її розуміння. Основними підходами, на які спираються у своїх дослідженнях готовності до діяльності психологи, є функціональний, особистісний та особистісно-діяльнісний.

У межах функціонального підходу готовність розглядається як короткочасний або тривалий стан, в якому активізуються психічні функції, як вміння мобілізувати фізичні і психічні ресурси, необхідні для ефективного здійснення діяльності (Ф. Генон, О.П. Ільїн, М.Д. Левітов, К.С. Нерсисян, В.М. Пушкін та ін.).

У межах особистісного підходу готовність розглядається як прояв індивідуально-особистісних якостей, що обумовлено характером діяльності (К.О. Абульханова, Б.Г. Ананьєв, Л.І. Божович, К.С. Виготський, І.С. Кон, О.М.Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, В.С. Мерлін, В.В. Столін, О.В. Шорохова та ін.). При цьому одні дослідники розглядають готовність як комплекс різноманітних властивостей і відносин особистості, інші – як інтегральне, цілісне утворення.

У межах особистісно-діяльнісного підходу готовність до діяльності розглядається як прояв індивідуальних, особистісних і суб'єктних особливостей, властивостей та якостей людини в їхній цілісності, що забезпечує людині можливість ефективного виконання своїх функцій (А.О.Деркач, М.І. Дьяченко, Л.О. Кандилович та ін.).

Психологічна готовність має складну динамічну структуру, яка містить сукупність мотиваційного (потреба успішно виконати поставлене завдання, інтерес до діяльності, прагнення домогтися успіху і показати себе з кращого боку); пізнавального (розуміння обов'язків, завдання, оцінки її значущості, знання засобів досягнення мети, уявлення імовірнісних змін обстановки); емоційного (почуття відповідальності, впевненість в успіху, насага);

вольового (управління собою і мобілізація сил, зосередження на завданні, подолання сумнівів, страху) та операційного компонентів, а також властивостей, станів психіки людини в їх співвідношенні із зовнішніми ситуаційними умовами і майбутніми завданнями.

У функціонально-системному відношенні психологічна готовність визначає, насамперед, цільові, часові, ресурсні, операційно-інструментальні, продуктивні, точнісні параметри діяльності фахівця. У межах ситуації психологічна готовність як інтегральний системний параметр психіки спеціаліста характеризує функціональні особливості активації, доцільності та спрямованості професійної діяльності, ефективності її реалізації, регульованості і стійкості до чинників впливу, а також відновлюваності системи професійно важливих якостей фахівця для його подальших дій.

Таким чином, готовність до діяльності слід розуміти як:

- багатовимірне і багатокомпонентне системне утворення, що має складну динамічну структуру;
- інтегральну характеристику людини як індивіда, особистості і суб'єкта діяльності, що забезпечує взаємозв'язок внутрішнього стану людини з зовнішніми ситуаційними умовами, а також з майбутніми завданнями і цілями діяльності;
- активний стан, у якому концентруються можливості людини і який залежно від її індивідуальних, особистісних і суб'єктних особливостей та умов діяльності проявляється як послідовне усвідомлення цілей, оцінка наявних умов, визначення найбільш ймовірних способів дії, прогнозування ймовірності досягнення результату, а також мотиваційних, вольових та інтелектуальних зусиль, які необхідні для його досягнення, як мобілізація сил на досягнення цілей;
- стійкий стан, що визначає здатність до діяльності (на особистісному рівні); сукупність знань, навичок, вмінь і компетенцій, що забезпечують продуктивність діяльності (на функціональному рівні); передналаштування до діяльності (на психофізіологічному рівні).

Готовність до діяльності виступає як системна характеристика конкурентоспроможного фахівця і може бути використана як інтегральний критерій оцінки прогнозування конкурентоспроможності майбутнього фахівця. Організація цілеспрямованого, комплексного процесу поетапного формування і розвитку готовності до діяльності у межах освітнього середовища забезпечує актуалізацію потреби студентів у підвищенні рівня своєї готовності до майбутньої професійної кар'єри, оптимізацію процесу розвитку цього психологічного феномену.

Література:

1. Балл, Г.О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці / Г.О. Балл // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти / Під ред. І.А. Зязюна. – К., 1994. – 384 с.
2. Болтівець, С.І. Українська психологічна термінологія: словник-довідник / Укл. С.І. Болтівець, Н.В. Слободяник, М.-Л.А. Чепа, Н.В.Чепелева / За ред. М.- Л. А. Чепа. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 302 с.